

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อสรุป

จากการศึกษาเรื่องการระดมมวลชนสมาชิกเพื่อสร้างพลังของกลุ่มผลประโยชน์ : ศึกษากรณีกลุ่มสมาชิกราษฎร์รายน้อยภาคอีสาน นี้พอจะสรุปประเด็นที่ศึกษาได้ดังนี้

ประเด็นแรก การรวมกลุ่มของสมาชิกราษฎร์รายน้อยภาคอีสานเป็นการรวมตัวกันในลักษณะของกลุ่มผลประโยชน์ คือเป็นการรวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ในการที่จะให้รัฐบาลเข้ามาแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับตน ในระยะแรกเริ่มนั้น กลุ่มสมาชิกราษฎร์รายน้อยภาคอีสานได้รวมตัวกันขึ้นมาจากการมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การปกป้องผลประโยชน์ของเกษตรกรรายย่อย ในเรื่องการคัดค้านพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ จนกระทั่งได้พัฒนาจัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรที่รวบรวมปัญหาความเดือดร้อนเกี่ยวกับปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ และรวบรวมปัญหาได้ถึง 9 ข้อด้วยกัน ทำให้การเรียกร้องต่อรัฐบาลเป็นไปอย่างมีระบบ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ขณะเดียวกันเมื่อปัญหามีจำนวนมากก็ยอมส่งผลให้ผู้ที่มีความเดือดร้อนจากปัญหาดังกล่าวเข้าร่วมการเคลื่อนไหวเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน อันมีผลทำให้การเคลื่อนไหวแต่ละคน จะสามารถระดมสมาชิกได้เป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการสร้างพลัง และอำนาจต่อรองที่มากขึ้นตามมาด้วย

ประเด็นที่สอง กลยุทธ์ หรือวิธีการที่กลุ่มสมาชิกราษฎร์รายใช้เป็นช่องทางในการเข้าถึงอำนาจการตัดสินใจ ก็คือการรวบรวมสมาชิกจำนวนมาก จากปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ ภายใต้เครือข่ายหลายๆ เครือข่าย ผนึกปัญหาเข้าด้วยกัน และเคลื่อนไหวไปในแนวหรือทิศทางเดียวกันอันเป็นการสร้างพลังของกลุ่มให้เข้มแข็ง จนบรรลุวัตถุประสงค์ในการเคลื่อนไหว ยิ่งกลุ่มสามารถตอบสนองต่อผลได้มากเท่าใดก็ยิ่งให้มีสมาชิกเข้าร่วมมากขึ้น โดยเฉพาะโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (คปร.) ที่ให้กู้โดยเสียดอกเบี้ยต่ำ (ร้อยละ 5 / ปี) ที่ทำให้สมาชิกเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก

ประเด็นที่สาม กลุ่มสมาชิกราษฎร์รายน้อยภาคอีสานนั้น ประกอบไปด้วย ผู้นำที่มีความสามารถในการระดมพลังมวลชนเนื่องจากต่างมีประสบการณ์ในงานมวลชนมาก่อน ดังนั้นเมื่อมีการมารวมกลุ่มกันขึ้น ต่างฝ่ายต่างนำมวลชนของตนออกมาเคลื่อนไหวได้เป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันผู้นำเหล่านั้นก็มีโอกาสไป ศึกษา อบรม ดูงาน งานมวลชน ในต่างประเทศ จึงทำให้มีความรู้ความสามารถนำเอาวิธีการที่ทันสมัยมาใช้พร้อมกับสามารถประเมินสถานการณ์การเมือง ควบคู่กันไปได้

ด้วย ประกอบกับมีการจัดองค์กรและมีเครือข่ายกระจายแบ่งไปตามเขตตามจังหวัดรวมทั้งเครือข่ายตามสภาพปัญหาทำให้การระดมพลังสมาชิกสามารถกระทำได้โดยใช้วิธีการติดต่อสื่อสารเข้าสู่ศูนย์กลาง คือ ที่จังหวัดบุรีรัมย์ ขณะเดียวกันก่อนการนัดรวมตัวชุมนุมทุกครั้งก็จะมี การนัดประชุมแกนนำเพื่อวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์และยุทธวิธีที่จะใช้ในการชุมนุม จึงทำให้การระดมเป็นไปอย่างดีและรวดเร็ว

ประเด็นที่สี่ กลุ่มสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานเป็นกลุ่มหนึ่งที่ใช้สื่อมวลชนในการสร้างการยอมรับต่อบทบาทและแนวทางในการเคลื่อนไหวของกลุ่มได้ พยายามสร้างกิจกรรม ประจำวันเพื่อสร้างจุดสนใจให้แก่สื่อมวลชนในการติดตามข่าวและเผยแพร่ข่าวออกไปสู่สาธารณชน เรียกร้องความเห็นใจจากมหาชนผ่านสื่อมวลชนที่เห็นด้วยกับเป้าหมายของการเคลื่อนไหว

ประเด็นที่ห้า ด้วยสภาพและบรรยากาศการเมืองการปกครองของไทยในระบบประชาธิปไตย ในระหว่างการชุมนุม เป็นไปภายใต้กติกาของรัฐธรรมนูญ ที่ระบุดึงสิทธิและเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนทำให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน สามารถกระทำได้โดยไม่ถูกจำกัดและขัดขวางจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันเป็นการเปิดโอกาสให้การชุมนุมบรรลุผลสำเร็จได้

ข้อสรุปนี้ สามารถพิสูจน์สมมติฐานในการศึกษาได้ว่าวิธีการที่กลุ่มสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานใช้ในการกดดันเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ตามข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลก็คือการที่มีการจัดตั้งองค์กรตั้งครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดต่างๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นตัวประสานการติดต่อระหว่างแกนนำและเหล่าสมาชิก และปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการระดมมวลชนสมาชิก เพื่อสำแดงพลังกดดันรัฐบาลได้สำเร็จ ก็คือ

1) ปัจจัยภายนอก

- สภาพการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน ที่รัฐบาลประชาธิปไตยให้สิทธิและเสรีภาพในทางการเมืองแก่ประชาชน เช่น การไม่จำกัดสิทธิในการชุมนุม การไม่ถูกแทรกแซง หรือทำลายจากรัฐ

- การใช้สื่อมวลชน ในการสร้างการยอมรับต่อบทบาทและแนวทางในการเคลื่อนไหว ของกลุ่ม

2) ปัจจัยภายใน

- ปัญหาความเดือดร้อน สภาพความเป็นอยู่ที่ยากจนของเกษตรกรกับความสามารถในการตอบสนองต่อปัญหาดังกล่าวที่แสดงออกโดยการเรียกร้องต่อรัฐบาลให้ตอบสนองต่อปัญหาความเดือดร้อน

- การจัดตั้งองค์กร เครือข่าย มีแกนนำมีสมาชิกที่เข้มแข็ง มีพลัง

ข้อคิดเห็น

กลุ่มผลประโยชน์โดยทั่วไป มีความสำคัญในทางการเมือง คือ สามารถรวบรวมประชาชน เป็นปีกแผ่น เป็นกลไกที่กระตุ้นให้บุคคลได้สำนึกถึงประโยชน์ เป็นพลังที่ทำให้เกิดการแข่งขันที่จะรักษาผลประโยชน์ ช่วยให้เกิดสำนึกทางการเมือง นอกจากนี้ยังเป็นเสมือนองค์กรที่จะเป็นตัวแทนกลุ่มอาชีพ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีบทบาทในทางการเมืองกว้างขวางขึ้น นอกเหนือจากการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีบทบาทโดยผ่านทางการเมืองที่มีอยู่แล้ว เช่น การออกเสียงเลือกตั้ง บทบาทหน้าที่และกิจกรรมของกลุ่มทั้งหลายในสังคมมีส่วนทำให้เกิดการตกลงตัดสินใจทางการเมือง ทุกกลุ่มจะปรารถนาที่จะมีอำนาจทางการเมือง การแข่งขันกันเพื่อสิ่งนี้จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอในกิจกรรมทางการเมือง กลุ่มใดได้รับผลสำเร็จ กลุ่มนั้นก็จะมีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายของชาติมากกว่ากลุ่มอื่นๆ และการแข่งขันของกลุ่มต่างๆ นี้เอง หากกลุ่มใดปราศจากซึ่งทรัพยากรทางการเมือง กลุ่มดังกล่าวก็จะตกอยู่ในสภาวะอ่อนแอ เสียเปรียบ ดังนั้นเสรีภาพในการจัดตั้งกลุ่มในสังคมประชาธิปไตยก็เพื่อเป็นการชดเชยสิทธิของปัจเจกบุคคลแต่ละคนที่อ่อนแอขึ้นนั้น อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งการเคลื่อนไหวเรียกร้องของกลุ่มต่างๆ ก็มีความสัมฤทธิ์ผลไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับทรัพยากรทางการเมือง และการเข้าถึงอำนาจการตัดสินใจ ทรัพยากรที่โครงสร้างทางการเมืองยังไม่สามารถแก้ไขได้ ช่องทางในการเข้าถึงผู้มีอำนาจการตัดสินใจยังไม่เปิดกว้างที่จะรับและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วทันที่อันเนื่องจากกลไกของรัฐยังไม่สามารถทำงานได้อย่างดีเพียงพอและตรงต่อความต้องการของกลุ่มต่างๆ ในสังคมแล้ว การชุมนุมประท้วง หรือการเกิดปรากฏการณ์ที่ว่า “มีอบ” จะยังคงมีอยู่คู่สังคมไทยตลอดไป เพราะกลุ่มบุคคลเหล่านั้นไม่มีช่องทางที่จะปิดเป้าทุกขีให้หลุดพ้นไปได้ มีเพียงหนทางเดียว หรือ อาวุธชนิดเดียวเท่านั้น คือ การระดมคนหมู่มากเข้ากดดันผู้มีอำนาจในการตัดสินใจโดยตรง การแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการอื่นๆ จะถูกมองข้ามไป เนื่องจากต้องใช้เวลาและอาจไม่ได้ผลเท่ากับการระดมพลังประท้วง

กรณีการเคลื่อนไหวระดมพลังมวลชนสมาชิกของกลุ่มสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานก็เช่นเดียว เมื่อหนทางเข้าสู่อำนาจการตัดสินใจไม่เปิดโอกาสให้กระทำได้ กลุ่มสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน ก็ใช้วิธีระดมพลังมวลชน จำนวนมากกดดันรัฐบาล โดยการใช้ประเด็นปัญหาความเดือดร้อนเป็นเงื่อนไขในการรวมตัวและใช้ยุทธวิธีที่เหมาะสม การเรียกร้องของกลุ่มจึงประสบผลสำเร็จ จึงเกิดการเรียนรู้ว่าการที่จะให้ผู้มีอำนาจให้ความสนใจในทันทีนั้น สามารถกระทำได้โดยการสร้างมีอบหรือคนหมู่มากเข้ากดดันโดยตรงแล้วจะประสบผลสำเร็จได้สิ่งที่ต้องการอย่างรวดเร็ว

ผลกระทบต่อแนวความคิดดังกล่าวนี้เองที่กำลังส่งผลกระทบต่อสังคมไทย เมื่อมีการนำเอากฎหมายหรือการระดมคน จำนวนมาก เข้มงวดขึ้น เรียกร้องในสิ่งที่ตนเองหรือบางครั้งแอบแฝงในนามกลุ่มต้องการเพื่อให้ได้ผลอย่างรวดเร็วมาใช้บ้างและทำให้วิธีการดังกล่าวที่เปิดช่องทางให้แก่ผู้ไร้อำนาจและเสียเปรียบในสังคมต้องถูกผลกระทบดังกล่าวไปด้วยว่าเป็นการกระทำที่ไร้เหตุผลและก่อความวุ่นวาย ซึ่งกำลังปรากฏอยู่ในสังคมไทยปัจจุบันว่ามีการใช้กฎหมายอยู่เหนือกฎหมาย

อย่างไรก็ตามกรณีกลุ่มผลประโยชน์ของประเทศไทย ในการระดมสมาชิก นั้น มักประสบกับปัญหาในด้านการอิงตัวบุคคลและการพึ่งพา ซึ่งจะนำไปสู่การจำกัดการเข้าร่วมของสมาชิก ตลอดจนขัดขวางการขยายตัวหรือการพัฒนา ด้านปริมาณและคุณภาพของกลุ่ม เนื่องจากเงื่อนไขความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นอุปสรรคขัดกันโอกาสของการเข้าร่วม แม้ว่าการเข้าร่วมของสมาชิกจำนวนมากเกิดขึ้น ก็มีใช้เพราะสมาชิกส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกันหรือมีจุดร่วมในด้านผลประโยชน์และ/หรืออุดมการณ์เดียวกัน แต่เป็นเพราะขีดความสามารถในการระดมในลักษณะการชักชวนหรือลากพาของผู้นำกลุ่ม หรือผู้นำสายของกลุ่มเป็นสำคัญ การดำเนินการดังกล่าวจึงไม่เป็นผลดีกับสังคมไทย รวมทั้งไม่เป็นส่วนดีต่อการพัฒนาทางการเมืองอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ด้วยแนวความคิดในเรื่องของกลุ่มที่กล่าวถึงกล่าวถึงความจำเป็นและความสำคัญของการมีกลุ่มพลังและกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมการเมืองในระบบประชาธิปไตย จะเห็นได้ว่ากลุ่มผลประโยชน์ จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนพิทักษ์ผลประโยชน์ต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม และพร้อมที่จะใช้อำนาจและอิทธิพลเหล่านั้นเพื่อประโยชน์ในการเรียกร้องความต้องการของกลุ่มต่อรัฐบาล

ดังนั้น รัฐบาลจึงควรมีบทบาททำหน้าที่กำหนดกติกาการแข่งขันระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมอย่างเสมอหน้ากัน เปิดโอกาสให้พัฒนาการของการรวมตัวเพื่อความต้องการหรือผลประโยชน์ของคนในสังคมเกิดขึ้นได้ รวมทั้งเปิดโอกาสให้กลุ่มผลประโยชน์สามารถเข้าถึงรัฐบาลได้ รัฐบาลซึ่งเป็นแหล่งอำนาจรัฐและเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐ จะต้องมีวิธีการผ่อนคลายความขัดแย้งที่เกิดจากการแข่งขันเพื่อประโยชน์ทั้งของฝ่ายรัฐและของกลุ่มต่างๆ ที่ต้องการสัมพันธ์กับอำนาจรัฐเพื่อหลีกเลี่ยงหรือลดระดับของความขัดแย้งที่รุนแรงด้วยการรวมระบบการต่อรองร่วมกัน (bargaining) และการปรับตัวให้เข้ากันโดยสันติวิธี (peaceful adjustment)

ที่กล่าวมาข้างต้น จะสามารถกระทำได้ด้วย การเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมของผู้ นำให้ยอมรับความจำเป็นและความสำคัญของกลุ่มในระบบประชาธิปไตย ยอมรับความคิด และผลประโยชน์ที่เป็นเอกภาพ (unity) แต่เป็นสิ่งที่มีความแตกต่างกัน (diversity) การมีกลุ่มพลังทางการเมือง แม้จะก่อให้เกิดความแตกต่างดังกล่าว แต่มีใช้สิ่งนำไปสู่ความแตกแยก ทั้งนี้ เนื่องจาก

สภาพการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไทยในปัจจุบัน ได้ก้าวมาสู่ขั้นตอนที่อำนาจของรัฐบาล มีอาจหยุดยั้งการก่อตัวของกลุ่มได้อีกต่อไป การมีอยู่ของกลุ่มต่างๆ จะเป็นไปตามธรรมชาติ และการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งในยุคปัจจุบัน รัฐบาลควรเสริมสร้างกลุ่มในแง่ของนโยบาย รวมทั้งมาตรการของการให้ช่องทางและโอกาสแก่กลุ่มในการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือการตัดสินใจในปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งในปัจจุบันปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งลุกลามจนกลายเป็นปัญหาทางการเมือง ก็คือ ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากร ทั้งดิน น้ำ และ ป่า ทำอย่างไรที่จะทำให้ประเทศไทย ที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาที่จำเป็นจะต้องมีการพัฒนาอุตสาหกรรม ขณะเดียวกัน ปัญหาทางการเมืองเหล่านี้ ก็เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ซึ่งจะต้องมีบรรยากาศและสภาพทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการลงทุน รัฐบาลในประเทศกำลังพัฒนาที่จำเป็น จะต้องมีการพัฒนาอุตสาหกรรม ขณะเดียวกัน ปัญหาทางการเมืองเหล่านี้ก็เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ซึ่งจะต้องมีบรรยากาศและสภาพทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการลงทุน รัฐบาลในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทยจะต้องหาจุดที่เหมาะสมของดุลยภาพระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการพัฒนาทางการเมือง คือ การเปิดโอกาสให้กลุ่มต่างๆ มีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยไม่เกิดผลเสียหายต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม ส่งเสริมให้ประชาชนและกลุ่มทุกสาขาอาชีพ ให้สามารถปกครองตนเองได้ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกชนชั้นและสาขาอาชีพ ได้มีส่วนร่วมทางการเมืองกำหนดวิธีการให้ได้รับรู้ปัญหาของประชาชน ให้ถือความต้องการของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ประเด็นสำคัญก็คือ กลไกทางการเมืองที่มีอยู่ในปัจจุบันที่จะเอื้ออำนวยต่อการเปิดช่องทาง และโอกาสให้กลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพียงพอหรือไม่ โดยเฉพาะกลุ่มพลังที่มีฐานกำลังด้านเศรษฐกิจอ่อนแอ หรือกลุ่มพลังที่เสียเปรียบ ต้องหันไปใช้แนวทางการต่อสู้ ในรูปของการเคลื่อนไหว ประท้วง หากระบบการเมืองยังไม่สามารถปรับนโยบายให้มีลักษณะผ่อนปรนต่อความต้องการและข้อเรียกร้องของกลุ่มผู้เสียเปรียบ ในขณะที่มีลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มธุรกิจใหญ่ๆ มากกว่า อันมีผลทำให้กลุ่มพลังผู้เสียเปรียบหันไปใช้ความรุนแรงทางการเมือง เนื่องจากกลุ่มเหล่านี้ไม่สามารถมีช่องทางและโอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของกลุ่มโดยตรงได้และนี่เองจึงเป็นสาเหตุให้กลุ่มสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน ซึ่งเป็นกลุ่มที่รวบรวมคนยากคนจน ที่มีปัญหาความเดือดร้อนมากมาย รวมตัวประท้วงเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหา

Robert A. Dahl กล่าวว่า กิจกรรมการประท้วงเป็นกิจกรรมของกลุ่มผู้ไร้อำนาจ โดยเทียบเคียงทั้งโครงสร้างและพฤติกรรมของกลุ่ม มีความมุ่งหมายเพื่อสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากรัฐ และมีความเชื่อมโยงกับสงครามของความยากจน ดังนั้น การที่กลุ่มเสี่ยงเรียกร้องขอความเห็นใจ

จึงเป็นมาตรการขั้นต่ำสุด ซึ่งข้าราชการของรัฐไม่เพียงแต่ต้องฟังเสียงนั้นเท่านั้น แต่ต้องยอมรับความจริงว่ากลุ่มผู้ไปประท้วงกระทำไปเพราะความทุกข์ยาก โดยพยายามหาหนทางที่จะอยู่รอดให้ได้

ปัญหาการชุมนุมประท้วงของกลุ่มสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานนั้น หากสามารถจัดตั้งหน่วยงานที่จะเป็นช่องทางให้แก่กลุ่มต่างๆ ได้เสนอปัญหาต่อรัฐบาล โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการการประท้วง ซึ่งเสียทั้งภาพพจน์ ความสงบเรียบร้อย สูญเสียกำลังพลในการดูแลรักษาความปลอดภัย ตลอดจนสร้างความลำบากยากแค้น ทุกข์ทรมานแก่ผู้เข้าร่วมชุมนุมได้ น่าจะเป็นวิธีการที่ถูกต้อง ดังนั้น สิ่งที่รัฐบาลน่าจะได้ตระหนัก และกำหนดแนวทางหรือนโยบายที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ราษฎรก่อนอื่นเราต้องดูว่าอะไรคือปัญหาหรือต้นเหตุสำคัญ ที่ทำให้การชุมนุมประท้วงเกิดขึ้น ซึ่งชัยอนันต์ สมุทวณิช¹ ได้สรุปปัญหาไว้ว่า กลไกของรัฐและกลไกทางการเมือง ซึ่งมีอยู่ในทุกจังหวัด ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนผู้ยากจนระดับต่ำสุดได้ เพราะกลไกของรัฐและนักการเมือง มิได้เอาใจใส่กับกลุ่มคนยากจนอย่างจริงจังและนักการเมืองและพรรคการเมือง ซึ่งควรมีหน้าที่ในการรวบรวมปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนจัดแบ่งเป็นประเภทของปัญหา แล้วเรียกประชุมข้าราชการหลายๆ กรม มาช่วยแก้ไข กลับเป็นว่า เอ็น จี โอ และครู ต้องไปช่วยรวมปัญหาของเกษตรกรยากจนและคนจนในเมือง ตลอดจนผู้เดือดร้อนจากการดำเนินโครงการของรัฐมา และกดดันให้นักการเมืองผู้แทนของประชาชนช่วยแก้ไขแทนในการนี้ ชัยอนันต์ฯ ได้เสนอทางออกว่า² สภาผู้แทนราษฎร ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการวิสามัญประสานงานองค์กรเอกชน-องค์กรประชาชน เพื่อลดช่องว่างระหว่างพรรคการเมือง สภาผู้แทนราษฎร กับกลุ่มคนยากจน รวมทั้ง ควรมีการจัดวาระแห่งชาติที่เร่งด่วน โดยระบุประเด็นของเรื่อง พื้นที่ที่จะต้องดำเนินการ และกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน พร้อมกับกำหนดเป็นเงื่อนไขเวลาได้ และท้ายสุด การตั้งคณะบุคคลเฉพาะกิจให้มีอำนาจจัดการกับปัญหาของคนในภูมิภาคต่างๆ ให้เฉพาะอำนาจในการแก้ไขปัญหาประสานเร่งรัดหน่วยราชการให้แก้ไขปัญหา เรียกว่า “อำนาจในการแก้ปัญหา” ซึ่งสามารถสั่งการข้ามกระทรวงได้ โดยวิธีการนี้เป็นวิธีการที่รวดเร็วและง่ายที่สุด ในขณะที่ยังไม่มีมีการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองและการบริหาร

¹ชัยอนันต์ สมุทวณิช, “การฉีกกำลังเพื่อแก้ปัญหาของชาติและประชาชน”, ผู้จัดการ (22 เมษายน 2539) : 9.

²เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

การนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ น่าจะเป็นวิธีการหรือทางเลือกหนึ่งก็ได้ ในขณะที่การปฏิรูปการเมือง ยังไม่สามารถกระทำได้เป็นผลสำเร็จ เรายังไม่มีการกระจายอำนาจที่จะให้ท้องถิ่นแก้ไขปัญหากันเองได้

นอกจากนี้ การปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรมของผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ให้ยอมรับความจำเป็น และความสำคัญของกลุ่มในระบบประชาธิปไตย ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ยอมรับว่า การดำเนินวิธีการต่างๆ ของกลุ่ม มิใช่การก่อความวุ่นวาย ทำลายบรรยากาศของการลงทุน แต่เป็นไปด้วยความจำเป็นเนื่องจากช่องทางหรือโอกาสในการเข้าถึงระบบการเมืองด้วยวิธีการปกติ ไม่สามารถจะกระทำได้ อันเนื่องมาจากโครงสร้างของระบบการเมือง การบริหาร การปรับเปลี่ยนแนวความคิดดังกล่าว น่าจะเป็นอีกหนทางหนึ่งที่น่าจะกระทำได้ ดังที่บุคคลหนึ่งซึ่งเป็นอดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้มีทัศนคติต่อการดำเนินงานของกลุ่มที่ไร้อำนาจ

จากการศึกษาถึงแนวความคิดของ นายอนันต์ อนันตกุล³ อดีตปลัดกระทรวงมหาดไทย ต่อสถานการณ์การรวมตัวชุมนุมประท้วงของราษฎร แล้ว จะพบว่า นายอนันต์ฯ มีมุมมองว่า ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย นั้น เป็นสิทธิของประชาชน ที่จะมาชุมนุมกันอย่างสงบ และเป็นสิทธิที่จะมาร้องเรียนหรือพบผู้บริหารในระดับสูงซึ่งเป็นคนของประชาชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีหน้าที่โดยตรงในฐานะที่เป็นกลไกของรัฐ ที่จะแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชน ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ข้าราชการมีทัศนคติต่อหน้าที่ของตนผิด ต่อประชาชนผิด มักจะถามว่า ใครพามา ใครจ้างมา ใครหนุนหลัง ซึ่งจะทำให้ละเลยปัญหาที่แท้จริงของราษฎร ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปรับทัศนคติให้อยู่ในแนวทางที่ว่า ตนเป็นผู้แก้ไขปัญหาของราษฎรแม้การแก้ไขปัญหานั้นจะไม่สำเร็จที่เป็นรูปธรรมจริงๆ แต่อย่างน้อยก็ทำให้เกิดความเข้าใจและลดภาระรัฐบาลของผู้รับผิดชอบบ้านเมืองในระดับสูง ว่าจะไม่ต้องกังวลกับสิ่งเหล่านี้ นอกจากนี้ นายอนันต์ฯ ยังมีมุมมองต่อผู้ที่มาชุมนุมร้องเรียนว่า⁴ เป็นผลผลิตของระบบประชาธิปไตย และการบริหารราชการถ้าจะให้บรรลุเป้าหมายจริงๆ แล้ว ต้องพยายามสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับพี่น้องประชาชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รับผิดชอบบ้านเมือง มีสิทธิที่จะร้องทุกข์ มีสิทธิที่จะไม่เห็นด้วยและหมู่บ้านไหน ตำบลไหน ซึ่งมีลักษณะอ่อนแอขาดผู้นำ ไม่ผนึกกำลังกัน ไม่ใช่สิ่งที่ต้องการ เพราะการมีชุมชนที่เป็นปึกแผ่นมีความสามัคคี มีความเป็นเอกภาพ สามารถที่จะพัฒนาได้ สามารถปกป้องทรัพยากรธรรมชาติได้ สามารถที่จะดูแลตนเอง

³ คณะทำงานประสานความช่วยเหลือเพื่อพัฒนา สลน., เอกสารสรุปผลการสัมมนา เรื่อง การประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหากลุ่มชุมนุมร้องเรียนที่ทำเนียบรัฐบาล, ระหว่างวันที่ 27-28 ตุลาคม 2537, หน้า 4-5.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

ได้ น่าจะเป็นสิ่งที่ตรงกับจุดมุ่งหมายมากที่สุดและทั้งหมดนี้ เป็นทัศนคติและมุมมองของหนึ่งในอดีต
เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้หนึ่ง ซึ่งน่าจะได้เป็นแบบอย่างความคิดที่ดีที่เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่แก้ไขปัญหาความ
เดือดร้อนในทุกกระดับ จะได้นำมาใช้เป็นกรอบความคิดในการปฏิบัติกับกลุ่มผู้ชุมนุมต่อไป เพราะ
หลายปัญหาในพื้นที่เกิดขึ้นเนื่องจากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นส่วนใหญ่

ดังนั้น ด้วยข้อสรุปและข้อเสนอแนะของการศึกษานี้ อาจจะนำไปเป็นประโยชน์ต่อการ
พัฒนาระบบการเมืองของไทยให้เข้มแข็งขึ้นโดยการกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์
ขึ้นหลายๆ ประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเกษตรกร เพราะการรวมกลุ่มนั้น จะก่อให้เกิดประโยชน์
ที่สำคัญ คือ การมีอำนาจต่อรอง เมื่อกลุ่มมีอำนาจต่อรอง ก็จะสามารถที่จะรักษาผลประโยชน์ของ
ตนได้มากขึ้น สถานภาพของเกษตรกรก็จะกลายเป็นตัวแปรที่มีบทบาททางการเมือง ซึ่งหมายถึง
อำนาจในการต่อรองที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้ดีขึ้นได้ต่อไป.